

25.4.2005

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	2
2	ERIKOISKIRJASTOT	3
2.1	Erikoiskirjastot	3
2.2	Erikoiskirjastojen neuvosto.....	3
3	KIRJASTOJEN ATK-JÄRJESTELMÄ	4
3.1	Kirjastojärjestelmä.....	4
3.2	Tietokannat	4
4	KIRJASTOYHTEISTYÖ.....	5
4.1	Kirjastojen välinen yhteistyö	5
4.2	Konsortiot	5
4.3	Linnea2-konsortio	5
4.4	Erikoiskirjastojen tietokanta	6
5	TUTKIMUS.....	7
5.1	Kyselylomake.....	7
6	TULOKSET.....	8
6.1	Taustatiedot.....	8
6.2	Kirjastojen järjestelmät.....	9
6.3	Järjestelmien ominaisuudet.....	10
6.4	Kopioluettelointi.....	11
6.5	Kirjastoluettelon saavutettavuus internetissä.....	12
6.6	Kirjastojärjestelmän vaihtaminen.....	13
6.7	Erikoiskirjastojen tietokannan kiinnostavuus	15
6.8	Tietokantaan liittymisen aikataulu	18
6.9	Vuosilisenssi	20
6.10	Käyttöön otettavan järjestelmän ominaisuudet	21
6.11	Erikoiskirjastojen tietokannan hyödyt	21
6.12	Erkki-tietokantaan siirtymisen mahdolliset ongelmat	23
6.13	Muita kommentteja.....	25
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	27

LÄHDELUETTELO LIITTEET

25.4.2005

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on selvittää erityisesti erikoiskirjastoille suunnitteilla olevan Voyager -aineistotietokannan kiinnostavuutta erikoiskirjastojen piirissä. Tietokanta on työnimeltään Erkki. Kysely lähetettiin Erikoiskirjastojen neuvoston jäsenille sekä niille Helka-tietokannan liitännäiskirjastoille, jotka eivät kuulu Erikoiskirjastojen neuvostoon. Helka-tietokanta on Helsingin yliopistojen yhteinen aineistotietokanta, johon on luetteloitu tällä hetkellä noin 3 074 000 nidettä. Erikoiskirjastojen neuvoston kirjastot edustavat useita tieteenaloja ja organisaatioita, mm. ministeriöitä, virastoja, tutkimuslaitoksia ja erilaisia yhdistyksiä. Neuvoston kirjastot edustavat keskeistä otosta erikoiskirjastoista, joten tulokset antavat hyvän kuvan yleisestä mielipiteestä Erkki-tietokantayhteistyöstä. Kansalliskirjaston organisoimassa hankkeessa ongelmana on, että jos mukaan tulisi vain muutama kirjasto, esim. osa yliopiston ulkopuolisista Helka-kirjastoista, kustannukset yhtä kirjastoa kohden nousisivat liian suuriksi. Tietokantayhteistyön toteutuessa kirjastokohtaiset maksut perustuisivat kirjaston nidemäärään sekä klienttien eli niiden työasemien määrään, joilta käytetään Voyager-järjestelmää. Kustannukset muodostuvat ohjelmistolisenssimaksuista Linnea2-konsortiolle sekä konversio-, liittymis- ja koulutusmaksuista sekä Erkki-tietokannan suunnittelijan palkkaamisesta. Jotta kustannuksia saataisiin pienemmiksi, tarvittaisiin hankkeeseen mukaan useita erikoiskirjastoja.

Opinnäytetyön viitekehyksenä on käytetty Jarmo Saartin toimittamaa kirjaa Kirjastojärjestelmän hankkijan opas. Kirjassa käsitellään kirjastojärjestelmiä, kirjastojärjestelmien perustoimintoja, kirjastojärjestelmän hankinta- ja valintaprosessia sekä käytössä olevia menettelytapoja. Viitekehyksenä toimivat myös aiemmat kirjastojen väliset yhteistyöhankkeet, kuten Linnea2-yhteistyö.

Tutkimuskohteeksi valittiin Erikoiskirjastojen neuvostoon kuuluvat kirjastot sekä ne Helkan liitännäiskirjastot, jotka eivät kuulu Erikoiskirjastojen neuvostoon. Erikoiskirjastojen neuvostoon kuuluu tällä hetkellä 52 erikoiskirjastoa. Tutkimusaineiston kokoamiseksi laadittiin kyselylomake, jossa kysyttiin erikoiskirjastoilta tietoa heidän nykyisestä kirjastojärjestelmästänsä sekä halukkuutta liittyä Erkki-tietokantaan. Kyselylomake jaettiin erikoiskirjastoille sähköpostin välityksellä.

Kyselylomakkeesta saadut vastaukset analysoitiin Excel-ohjelmaan. Excel-ohjelma valittiin analysoinnin välineeksi, koska se soveltuu parhaiten kyselylomakkeesta saatujen tietojen käsittelyyn.

Kyselylomakkeesta saaduista tuloksista muodostettiin kuvaajia ja näitä kuvaajia analysoitiin kirjallisesti.

25.4.2005

2 ERIKOISKIRJASTOT

2.1 Erikoiskirjastot

Erikoiskirjastojen toiminta-ajatus on pitää saatavilla ja tarjota pääsy edustamansa alan tieteelliseen tietoon ja asiatietoon, palvella alansa tiedonhallinnan osaamisella kehysorganisaatiota ja muita tiedon tarvitsijoita yhteistyössä kansallisen kirjastoverkon kanssa (Erikoiskirjastojen strategia 2004). Kansalliseen kirjastoverkoston kuuluvat yliopistokirjastot, ammattikorkeakoulukirjastot, erikoiskirjastot sekä yleiset kirjastot. Kaikilla tahoilla on neuvostot, jotka edustavat omaa sektoriaan kirjastojen välisessä yhteistyössä.

Erikoiskirjastojen tavoitteena ja toiveena on, että ne voisivat suunnata palvelujaan ja osaamistaan myös muille kuin kehysorganisaatiolle. Useimmat erikoiskirjastot ovat avoinna kaikille ulkopuolisille asiakkaille ja monet myös lainaavat aineistoaan ulos. (Lilja 2003.)

2.2 Erikoiskirjastojen neuvosto

Erikoiskirjastojen neuvosto perustettiin 3.2.2003. Siihen kuuluu tällä hetkellä 52 jäsentä. Neuvoston keskeisimpiä tehtäviä on koota ja välittää erikoiskirjastojen näkemyksiä eteenpäin koska erikoiskirjastoja on paljon, niiden taustaorganisaatiot ovat erilaisia ja ne ovat sijainniltaan hajallaan.

Neuvostoksi yhdistymällä taataan erikoiskirjastojen parempi näkyvyys ja yhteistyön virallistuminen. Samalla neuvosto haluaa myös tehdä tunnetuksi erikoiskirjastojen kokoelmia sekä seurata kirjasto- ja informaatioalan kehitystä. (www.varastokirjasto.fi/erikoiskirjastot)

Erikoiskirjastojen neuvosto on avoin kaikille erikoiskirjastoille ja neuvostossa kutakin mukana olevaa erikoiskirjastoa tai vastaavaa yksikköä edustaa kirjaston johtaja tai hänen määräämä edustaja. Erikoiskirjastojen neuvosto kokoontuu kaksi kertaa vuodessa. (Paavilainen 2004.) Neuvoston puheenjohtajana toimii tällä hetkellä Elisa Paavilainen Suomen ympäristökeskuksesta. Lisäksi erikoiskirjastojen neuvoston jäsenistä kootaan työvaliokunta, joka kokoontuu useammin, noin kahdeksan kertaa vuodessa. Työvaliokunta valmistelee asioita, ottaa kantaa ja antaa lausuntoja.

25.4.2005

3 KIRJASTOJEN ATK-JÄRJESTELMÄ

3.1 Kirjastojärjestelmä

Kirjastojen atk-järjestelmä on nykyisin kirjastojen kaikkein keskeisin työväline. Kirjasto-ohjelma hankitaan kirjastoihin yleensä käyttöoikeutena eli lisenssinä, jolloin ohjelmiston tekijänoikeus on valmistajalla (Ristiluoma 2002, 113).

Kirjaston hallinta voidaan jakaa kahteen perustoimintoon: kirjastoaineiston ja kirjaston asiakkaiden hallintaan. Kirjastojärjestelmän tehtävänä onkin hallita näitä molempia osia koskevaa tietoa ja saada aikaan se, että kirjastoaineisto ja kirjaston asiakkaat kohtaavat toisensa. (Saarti 2002, 24) Kirjastojärjestelmiä onkin kehitetty entistä enemmän asiakkaita ja heidän tarpeitaan palveleviksi.

Hyvä kirjastojärjestelmä on selkeä käyttää ja sen avulla asiakkaat löytävät tiedonhakuja tekemällä haluamansa aineiston kirjaston kokoelmista. Toimiva kirjastojärjestelmä takaa myös kirjaston henkilökunnalle hyvät edellytykset tehdä työtä, seurata kirjaston aineiston liikkuvuutta ja palvella asiakkaita. Kirjastojärjestelmät koostuvat tietokannoista, esimerkiksi aineisto- ja luettelotietokannoista, tapahtumatietokannoista, asiakastietokannoista sekä tiedonhallintaohjelmista.

3.2 Tietokannat

Kirjastojen aineistotietokannat ovat pääasiallisesti viitetietokantoja, jotka sisältävät tiedon kirjaston kokoelmasta ja josta voidaan tehdä kokoelmiin liittyviä tiedonhakuja sekä saada selville kirjan tai muun aineiston sijainti.

Yhteistietokannoista asiakas saa samanaikaisesti selville haluamansa aineiston tiedot ja sijainnin kaikista niistä kirjastoista, jotka kuuluvat yhteiseen järjestelmään. Tällä tavoin asiointi helpottuu ja asiakas tietää heti, missä kirjastossa aineisto on ja mistä sen saa lainaksi.

Suurin osa Museoviraston kirjaston aineistosta on tällä hetkellä luetteloitu Helsingin yliopiston kirjaston Helka-tietokantaan, vuodesta 1995 alkaen. Helka-tietokannan perustana on Voyager-pohjainen kirjastojärjestelmä. Helkasta näkee onko haluttu aineisto sijoitettu kirjaston kokoelmiin vai käsikirjastoihin ja sen, onko aineisto lainattavissa. Helka-tietokannasta aineisto päivittyy Lindaan. Linda on kaikkien Suomen yliopistokirjastojen yhteisluettelo, joka sisältää lisäksi viitetiedot myös Eduskunnan kirjaston, Tilastokirjaston ja Varastokirjaston tietokantoihin sisältyvästä aineistosta sekä Suomen kansallisbibliografian (www.lib.helsinki.fi).

25.4.2005

4 KIRJASTOYHTEISTYÖ

4.1 Kirjastojen välinen yhteistyö

Eri kirjastojen välinen yhteistyö on lisääntynyt viime vuosina. Kustannuksia halutaan pienentää ja palvelut pyritään saamaan mahdollisimman helposti käyttöön. Yhteistyöhankkeet tuovat myös lisää näkyvyyttä esimerkiksi pienemmille kirjasto- ja tietopalveluyksiköille.

Kirjastot ovat jo pitkään tehneet myös yhteistyötä atk-pohjaisten järjestelmien ja palvelujen hyödyntämiseksi. Yhteistyöhankkeilla on pystytty merkittävästi alentamaan kirjastojärjestelmien hankinta- ja ylläpitokuluja. Esimerkiksi korkeakoulukirjastojen yhteistyöllä on saatu aikaan merkittäviä säästöjä, kun on otettu käyttöön yhteisiä tietokantoja. (Kirjastojen tietotekninen skenaario 1997–2006, 1997, 82)

4.2 Konsortiot

Kirjastokonsortio on yhteenliittymä, jonka päämääränä on tarjota käyttäjilleen pääsy elektronisiin informaatioresursseihin, neuvotella kirjastojärjestelmien lisenssisopimuksiin kirjastojen kannalta hyväksyttävät ehdot, parantaa omia palveluja ja tuoda suuren yhteenliittymän avulla etuja konsortioon kuuluville organisaatioille. Konsortioita on muodostettu kirjastojärjestelmien, esim. Linnea2, sekä elektronisen aineiston hankinnan ja käytön edistämisen, esim. FinELib, ympärille. (Hormia-Poutiainen, Manninen, Tuuliniemi 2003.) FinELib on kansallinen elektroninen kirjasto, joka hankkii kotimaisia ja kansainvälisiä elektronisia aineistoja. Suomen kansalliskirjasto vastaa FinELibin toiminnasta ja se muodostuu yliopistoista, ammattikorkeakouluista, tutkimuslaitoksista ja yleisistä kirjastoista. (www.lib.helsinki.fi)

4.3 Linnea2-konsortio

Linnea2 -konsortio perustettiin vuonna 2000 ja sen perustajajäseniä ovat 20 Opetusministeriön alaista yliopistoa ja Varastokirjasto sekä Eduskunnan kirjasto. Konsortioon on myöhemmin liittynyt ns. liitännäisjäseniä. (Jauhiainen 2005.)

Linnea2 -konsortion jäsenet ovat hankkineet yhdessä Voyager ohjelmiston, Sun E10000-palvelimen sekä palvelimen käyttöpalvelun, joiden avulla ylläpidetään kirjastotietokantoja sekä Helsingin yliopiston kirjaston eli Kansalliskirjaston ylläpitämiä tietokantoja. Voyager-ohjelmiston toimitussopimus on tehty Endeavor Information Systems Inc:n kanssa. Linnea2-konsortion jäsenet vastaavat yhteisvastuullisesti kustannuksista. (Jauhiainen 2005.)

Uuden organisaation liittyessä Linnea2-konsortioon ohjelasopimusta laajennetaan ja uusi jäsen ostaa ohjelmistolisenssin, jonka hinta määräytyy tietokannan koon sekä henkilökuntakäyttäjien määrän mukaan.

25.4.2005

Liitännäisjäsen maksaa lisäksi konversiokustannukset, liittymismaksun sekä koulutuksesta aiheutuvat kustannukset. Liitännäisjäsen ei tule laitteiston omistajaksi, vaan voi ostaa palveluja sekä laitteiston käyttöoikeutta Linnea2-konsortiolta. (Jauhiainen 2005.)

4.4 Erikoiskirjastojen tietokanta

Kansalliskirjasto on perustamassa erikoiskirjastoille oman Voyager-kirjastojärjestelmään pohjautuvan tietokannan. Tietokanta on työnimeltään Erkki. Tietokantaan voivat liittyä ne erikoiskirjastot, jotka haluavat tulla mukaan Linnea2 -yhteistyöhön eivätkä halua ylläpitää omaa tietokantaa. Tavoitteena on saada erikoiskirjastojen tietokanta käyttöön vuoden 2006 alusta. Tietokanta ollaan perustamassa Kansallisarkiston tietokantana jo vuonna 2005. (Jauhiainen 2005.) Helka-tietokannasta on tarkoitus siirtää uuteen erikoiskirjastojen tietokantaan osa Helsingin yliopiston ulkopuolisista Helka-kirjastoista eli Museoviraston kirjasto, Suomalaisen kirjallisuuden seuran kirjasto sekä Työväenliikkeen kirjasto. Ilmatieteenlaitoksen kirjasto, Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen kirjasto sekä Baltia-kirjasto ovat jäämässä osaksi Helka-tietokantaa. Jos mukaan liittyisi mahdollisimman moni erikoiskirjasto, kirjastokohtaiset maksut saataisiin pidettyä mahdollisimman pieninä (Jauhiainen 2005).

Erikoiskirjastojen toiminnot eli aineiston lainaus, palautus, valinta, hankinta, kuvailu, kausijulkaisujen saapumisvalvonta ja muut prosessit ovat samanlaisia kuin muissakin kirjastoissa. Kukin toimintaympäristö vaatii aina siihen soveltuvan kirjastojärjestelmän. Kirjastojärjestelmän tarkoitus on tukea, helpottaa ja automatisoida niitä toimintoja, joita kussakin kirjastossa suoritetaan (Saarti 2002, 142). Erikoiskirjastot ovat mm. nide- ja henkilökuntamäärältään hyvin erikokoisia, joten nämä seikat olisi otettava huomioon, kun uutta kirjastojärjestelmää suunnitellaan.

Erikoiskirjastojen oman tietokannan käyttöönoton aikataulu on herättänyt keskustelua. Monien mielestä aikataulu on aivan liian nopea, koska Kansalliskirjasto haluaisi ottaa tietokannan käyttöön jo vuonna 2006.

Useiden kirjastojen täytyy kuitenkin laatia mm. ensi vuoden budjetit jo tämän vuoden alussa, joten hankkeeseen tarvittavan rahan varaaminen tässä vaiheessa on todella vaikeaa, ellei mahdotonta. Lisäksi kirjastokohtaiset liittymiskustannukset Linnea2-konsortioon ovat nousemassa monille erikoiskirjastoille liian suuriksi.

Kirjastojärjestelmän vaihtamisessa tärkeä seurantakohde on myös tiedon konvertointi, eli siirtäminen vanhasta järjestelmästä uuteen järjestelmään (Saarti 2002, 63). Monella erikoiskirjastolla on tällä hetkellä käytössä jokin muu kuin Voyager-järjestelmä, joten tiedon konvertointi vanhasta järjestelmästä uuteen tulisi ajankohtaiseksi useissa kirjastoissa.

25.4.2005

5 TUTKIMUS

5.1 Kyselylomake

Tehtävänä oli selvittää Erikoiskirjastojen neuvostoon kuuluvilta kirjastoilta sekä Erikoiskirjastojen neuvostoon kuulumattomilta Helka-tietokannan liitännäiskirjastoilta niiden tällä hetkellä käytössä oleva kirjastojärjestelmä sekä kiinnostus liittyä erikoiskirjastojen tietokantaa. Tietojen saamiseksi suunniteltiin kyselylomake (liite 1), johon laadittiin kirjastoa koskevien taustatietojen lisäksi 11 kysymystä koskien kirjaston nykyistä järjestelmää ja sen ominaisuuksia, mielenkiintoa yhteistä tietokantaa kohtaan sekä aikataulu- ja hintatoiveita.

Kysely laadittiin niin, että kaikki kirjastot vastasivat seitsemään ensimmäiseen kysymykseen. Jos kirjasto vastasi kysymykseen seitsemän, että Erkki-tietokanta ei ole kiinnostava vaihtoehto, he saivat jättää vastaamatta kyselylomakkeen kysymyksiin 8-12, jotka käsittelivät yksityiskohtaisemmin Erkki-yhteistietokantaa. Kysymykset laadittiin näin, koska haluttiin vastauksia myös niiltä kirjastoilta, joita tietokantayhteistyö ei kiinnosta. Myös kielteisten vastausten saamista pidettiin tärkeänä.

Kysely lähetettiin kirjastoille sähköpostin välityksellä 11.2.2005 ja vastausaikaa annettiin 1.3.2005 saakka. Kyselylomakkeita lähetettiin 54 kappaletta ja vastauksia palautui 32. Lisäksi sain vastauksen yhdeltä kirjastolta, joka ei ollut postituslistalla. Kyseinen kirjasto oli kuullut kyselystä ja halusi antaa vastauksen. Erikoiskirjastoja oli siis yhteensä 55 ja vastauksia palautui 33 kappaletta, joten vastausprosentiksi saadaan 60 %.

Kyselystä saatujen vastausten tuli olla analysoituna maaliskuun loppuun mennessä, jotta niiden pohjalta voitiin alkaa tehdä alustavia kustannuslaskelmia.

Kyselyn perusteella pyrittiin saamaan tieto siitä, mitkä kirjastot ovat kiinnostuneita Erkki-tietokannasta sekä erottamaan joukosta ne kirjastot, joita asia ei kiinnosta. Tämän jaottelun perusteella voidaan mm. tietokantaan liittyvä tiedotus kohdistaa vain niihin kirjastoihin, joita asia todella kiinnostaa. Lisäksi kyselystä saatuja tietoja voidaan käyttää neuvotteluissa Kansalliskirjaston kanssa.

25.4.2005

6 TULOKSET

6.1 Taustatiedot

Kyselylomakkeen ensimmäisessä kysymyksessä kysyttiin vastaavien kirjastojen ja tietopalvelujen nimeä ja yhteystietoja. Lisäksi haluttiin saada yksikön yhteyshenkilön yhteystiedot eli nimi, sähköpostiosoite ja puhelinnumero. Taustatiedoissa kysyttiin myös kirjaston vakituisen henkilökunnan määrää sekä kirjaston nidemäärää tuhannen niteen tarkkuudella. Näitä tietoja kerättiin pääasiallisesti Kansalliskirjaston kanssa käytäviä neuvotteluja varten.

Kyselyyn vastanneiden kirjastojen nidemäärien välillä on suuria eroja. Kirjastojen nidemäärät vaihtelevat 4 000 niteestä aina 350 372 niteeseen. Kunkin kirjaston maksut erikoiskirjastojen yhteisessä tietokannassa perustuvat kirjaston nidemäärään sekä klienttien eli niiden työasemien määrään, joilta Voyager-järjestelmää käytetään. Annettujen nidemäärätietojen perusteella Kansalliskirjasto voisi tehdä alustavia kustannuslaskelmia.

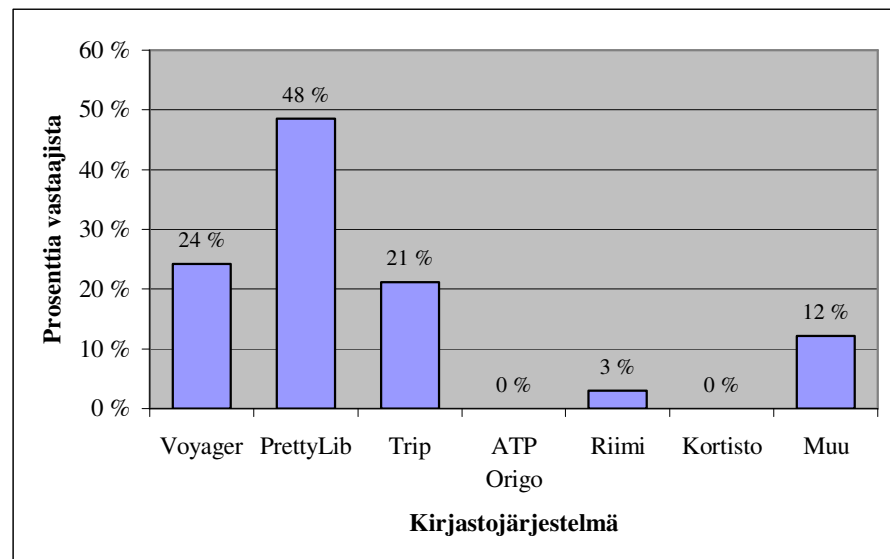
Kyselylomakkeen taustatiedoissa kysyttiin kirjaston vakituisen henkilökunnan määrää. Myös kirjaston henkilökunnan määrässä on eroja. Pienemmissä kirjastoissa kirjastoa hoitaa 1 henkilö, kun taas suurimmassa kirjastossa on 52 työntekijää.

Jokainen kirjasto tarvitsee kirjastojärjestelmän, joka tukee juuri niitä toimintoja, joita siinä tietyssä kirjastossa käytetään. Koska kirjastojen nidemäärien ja henkilökunnan määrien välillä on suuria eroja, voi olla vaikea muokata uuden järjestelmän ominaisuuksia sellaisiksi, että ne sopivat kaikille kirjastoille.

25.4.2005

6.2 Kirjastojen järjestelmät

Kyselylomakkeen toisella kysymyksellä haluttiin saada selville ne järjestelmät, jotka ovat tällä hetkellä käytössä kyselyyn vastanneissa kirjastoissa.

Kuvaaja 2

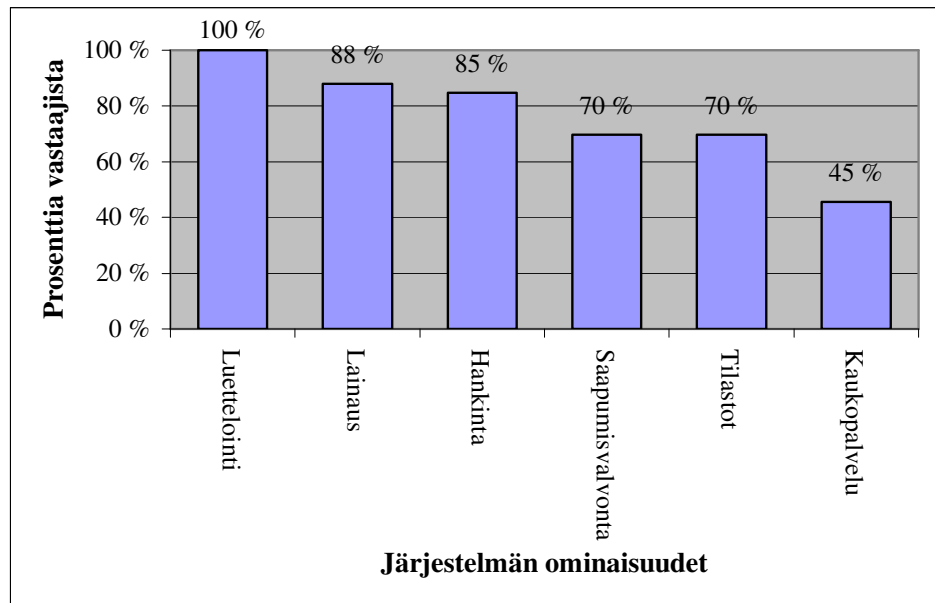
Kirjastot vastasivat kysymykseen ”Mikä järjestelmä kirjastossanne on tällä hetkellä käytössä?”. 48 % vastaajista ilmoitti kirjastojärjestelmäkseen PrettyLib – järjestelmän. Seuraavaksi yleisin järjestelmä on Voyager-kirjastojärjestelmä, joka on käytössä 24 % kirjastoista. Voyager – järjestelmän kanssa melkein samalla tasolla on kirjastojärjestelmä Trip, joka on 21 % kirjastoista. 12 % kirjastoista ilmoitti järjestelmäkseen jonkin muun järjestelmän kuin kyselylomakkeessa mainitut järjestelmät. Muita mainittuja järjestelmiä olivat Lotus notes-Justiina, FileMaker, Minttu sekä CICS-järjestelmä. 3 % kirjastoista ilmoitti järjestelmäkseen Riimi – kirjastojärjestelmän. ATP-Origo – järjestelmää ja manuaalista luetteloa tai kortistoa ei ollut millään kirjastolla. Yksi kirjasto kuitenkin ilmoitti olevansa siirtymässä käyttämään ATP-Origo – järjestelmää lähitulevaisuudessa. Muutamat kirjastot ilmoittivat, että niissä on käytössä useita eri järjestelmiä.

On mahdollista, että Voyager-järjestelmää käyttävät kirjastot ovat vastanneet muita kirjastoja aktiivisemmin, koska Erkki-tietokanta olisi juuri Voyager-tietokanta. Todellisuudessa Voyager-järjestelmä ei liene näin yleinen erikoiskirjastojen järjestelmänä. Tietokantayhteistyöstä kiinnostuneissa kirjastoista seitsemällä on tällä hetkellä PrettyLib – järjestelmä ja neljällä Trip – järjestelmä.

25.4.2005

6.3 Järjestelmien ominaisuudet

Kolmannessa kysymyksessä kartoitettiin niitä ominaisuuksia, joita kirjastojen nykyisissä järjestelmissä on. Ominaisuuksia ovat mm. luettelointi, lainaus, hankinta, kausijulkaisujen saapumisvalvonta, tilastointi ja kaukopalvelut.

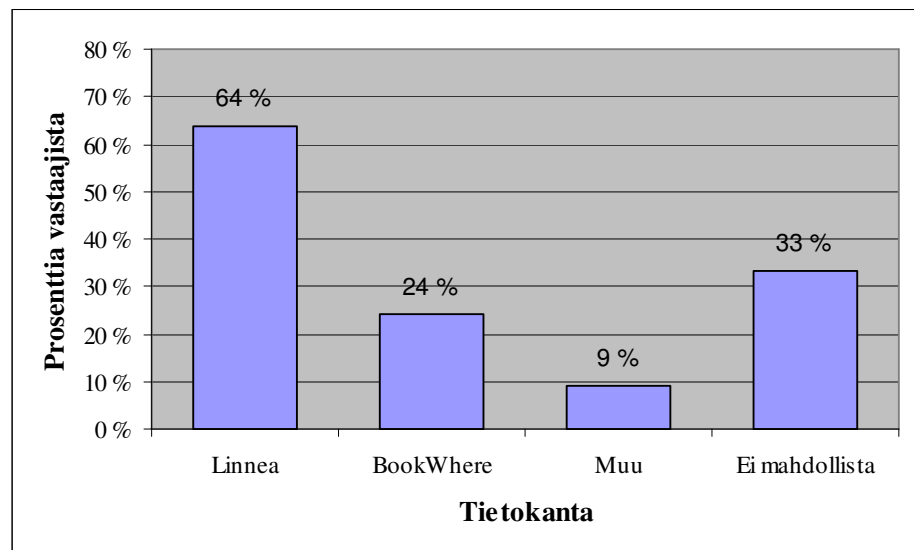
Kuvaaja 3

Kolmannessa kysymyksessä kirjastot vastasivat kysymykseen ”Mitä ominaisuuksia järjestelmässänne on?”. Kaikkien vastanneiden kirjastojen järjestelmissä on käytössä luettelointiominaisuus. Lainaus on käytössä 88 % järjestelmistä ja hankinta 85 % järjestelmistä. Saapumisvalvonta ja tilastointi ovat ominaisuuksina 70 % kirjastojen järjestelmistä. Kaukopalveluominaisuus on harvinaisin ominaisuus vastanneiden kirjastojen järjestelmissä, tämä ominaisuus on 45 % järjestelmistä.

25.4.2005

6.4 Kopioluettelointi

Kyselylomakkeen neljäs kysymys käsitteli kopioluettelointia. Kopioluetteloinnilla voidaan kopioida kirjaa koskeva tietue jostakin muusta tietokannasta, mikä nopeuttaa luettelointia. Tietoja voidaan kopioida mm. Linnea-tietokannoista tai ulkomaisten kirjastojen luetteloista koostuvasta BookWhere-tietokannasta. Monissa kirjastojärjestelmissä tätä ominaisuutta ei vielä ole tai se ei ole niissä käytössä. Linnea – yhteistietokannat ovat Linda, Manda, Arto ja Viola. Linda on yliopistokirjastojen yhteistietokanta, Manda on yleisten kirjastojen yhteistietokanta, Arto on kotimainen artikkeliviitetietokanta ja Viola on musiikkiaineistojen yhteistietokanta.

Kuvaaja 4

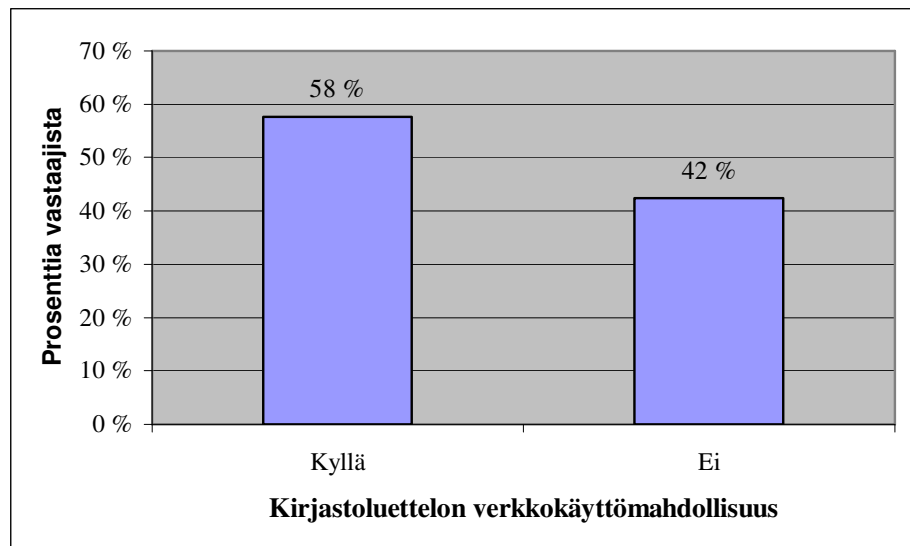
Kirjastot vastasivat kysymykseen ”Mahdollistaako järjestelmänne kopioluetteloinnin?”. Vaihtoehtoina olivat Linnea – tietokannat, BookWhere, muu tai ei mahdollista. Kirjastoilla oli mahdollista merkitä kaikki tietokannat, joista kopioluettelointi on mahdollista, joten yhden kirjaston lomakkeessa saattoi olla useita vastauksia. 64 % vastanneista kirjastoista ilmoitti, että heidän järjestelmässään on mahdollisuus kopioluetteloida Linnea – tietokannoista. 33 % kirjaston järjestelmässä ei ole mahdollisuutta kopioluettelointiin. 24 % kirjastoista voi kopioluetteloida ulkomaisesta BookWhere – tietokannasta. 9 % kirjastoista ilmoitti myös mahdollisuuden kopioida jostakin muusta tietokannasta. Muita mainittuja tietokantoja olivat Libris ja Library of Congress. Joissakin kirjastoissa kopioluettelointi ei ole käytössä, vaikka ominaisuus järjestelmästä löytyykin.

25.4.2005

6.5 Kirjastoluettelon saavutettavuus internetissä

Viidennessä kysymyksessä haluttiin tietää, onko kirjaston luettelo avoimesti käytössä internetissä. Kirjastoluettelon avoin käyttö mahdollistaa sen, että kaikki pääsevät halutessaan tutustumaan kirjaston aineistoon. Kysymyksessä toivottiin myös, että vastaajat kirjoittaisivat mahdollisen kirjastoluettelon internetosoitteen lomakkeeseen.

Internetin kautta käytössä oleva kirjastoluettelo helpottaa asiakkaita. Kirjaston kokoelmia voi tarkastella muuallakin kuin kyseisessä kirjastossa ja joidenkin kirjastojen luetteloissa voi tehdä myös varauksia ja uusia aineistoa. Joissakin tapauksissa avoimesti käytössä oleva kirjastoluettelo ei ole tarpeen, jos kirjasto ei lainaa aineistoaan ulos vaan vain oman kehysorganisaation käyttöön.

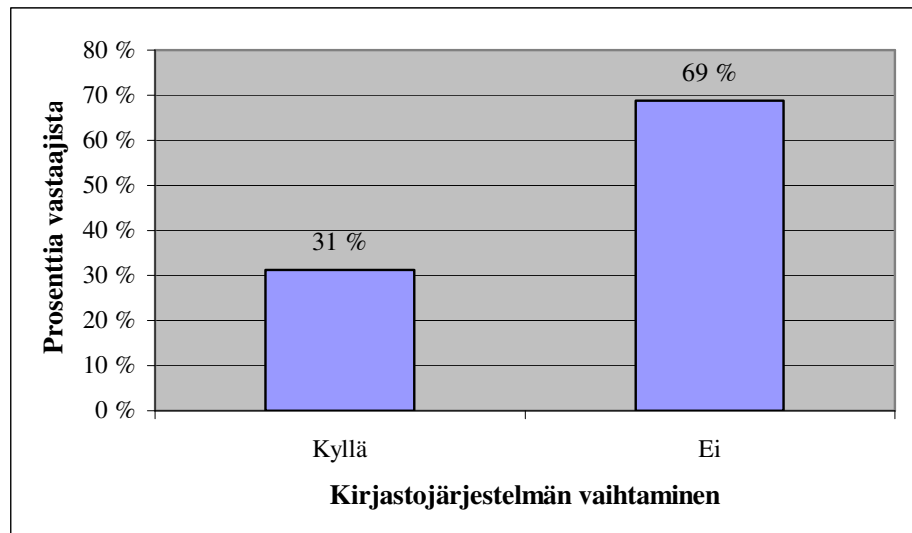
Kuvaaja 5

Kirjastot vastasivat kysymykseen ”Onko kirjastoluettelonne käytössä avoimesti verkossa?”. 58 % kirjastoista ilmoitti, että niiden aineisto on haettavissa internetin kautta, kun taas 42 % kirjastojen aineistoa ei löydy internetistä. Kolmen kirjaston aineistokokoelmat ovat tulossa kuitenkin avoimeen verkkokäyttöön vuosien 2005 ja 2006 aikana.

25.4.2005

6.6 Kirjastojärjestelmän vaihtaminen

Kyselylomakkeen kuudennessa kysymyksessä kysyttiin, oliko kirjasto harkinnut kirjastojärjestelmän vaihtamista. Vastauksen lisäksi toivottiin, että vastaus perusteltaisiin lyhyesti.

Kuvaaja 6

Kuudennessa kysymyksessä kirjastoilta kysyttiin ”Oletteko harkinneet kirjastojärjestelmänne vaihtamista?”. 69 % kyselyyn vastanneista kirjastoista ei ole harkinnut kirjastojärjestelmän vaihtamista. Näistä kirjastoista suurin osa oli tyytyväisiä nykyiseen järjestelmäänsä, eikä kokenut tarvetta muutoksiin. PrettyLib – järjestelmä on lähes puolella vastanneista erikoiskirjastoista ja kirjastot ovat yleisesti ottaen tyytyväisiä tähän järjestelmään. 31 % vastanneista kirjastoista oli harkinnut kirjastojärjestelmän vaihtamista ja osassa näitä kirjastoja vaihto on jo tapahtumassa.

Vastauksissa käytetty lyhenne HY tarkoittaa Helsingin yliopistoa. Kirjastot perustelivat kirjastojärjestelmän vaihtamiseen liittyviä vastauksiaan seuraavasti:

Kyllä. Vaihdamme järjestelmää 2005: Riimi-järjestelmän ylläpito päättyy, palvelun tarjoaja ATP konvertoi hyvin kohtuullisin kustannuksin Origo-järjestelmään (+ tarjoaa WebOrion).

Kyllä. PrettyLibin puutteiden vuoksi.

Kyllä. Selainpohjainen järjestelmä tarpeen.

Kyllä. Vaihto jo tapahtumassa. Siirrymme PrettyLibiin.

25.4.2005

Kyllä. Järjestelmä on yli 10 vuotta vanha ja alkaa olla teknisesti käyttöikänsä lopussa.

Kyllä. Nykyinen järjestelmä ei ole kaikin puolin vastannut tarpeita.

Kyllä. Laitos muuttaa syksyllä 2005 Kumpulaan Ilmatieteen laitoksen kanssa samaan toimitaloon ja HY:n mat. luonnontieteellisten laitosten läheisyyteen, jolloin yhteinen kirjastojärjestelmä voisi helpottaa yhteistyötä. Lisäksi oma nykyinen järjestelmämme kaipaa lisää ominaisuuksia ja käyttäjäystävällisempää käyttöliittymää. Asiasta on vasta käyty aivan alustavia keskusteluja eikä mitään selvityksiä ole tehty.

Kyllä. Lainausrjestelmän puuttuminen nykyisestä järjestelmästä.

Kyllä. Trippiä ei ole kehitetty viime aikoina ja tyytymättömyys toimittajaan.

Mahdollista, jos kustannukset alenevat eikä toiminnallisuus heikkene.

Ei. PrettyLib on sopiva järjestelmä pieneen kirjastoon.

Ei. Nykyinen järjestelmä on riittävä meidän kokoiselle kirjastolle.

Ei. PrettyLib 4 soveltuu tällä hetkellä hyvin kirjastomme tarpeisiin. Vaihdoimme 4-versioon syksyllä 2004 emmekä halua pian uutta järjestelmää.

Ei. Siirryimme 2002 Helka-kirjastoksi. Voyageriin konvertointiin 2004 alussa puolet koko kokoelmastamme. Olemme nk. siivonneet konversiokokoelmamme vasta 25 % eli noin 15 000 nimikettä.

Ei. (Nykyisen järjestelmän) Hinta-laatusuhde kohdallaan, sopivan hallittava kokonaisuus pienen kirjaston tarpeisiin. Kotimainen. Tuotetuki toimii joustavasti ja suhteellisen nopeasti.

Ei. Kirjatietokannan osalta emme ole harkinneet. Lehtisovellusta olemme juuri vaihtamassa.

Ei. Emme tällä hetkellä, sillä uuden kirjastojärjestelmän testaamiseen ei ole tällä hetkellä henkilökuntavaihdosten ja yleisesti ottaen rajallisten resurssien myötä ole riittävästi aikaa. Lähtötilanteissa hankkeina on nykyisen järjestelmän vieni avoimeen verkkoon.

Ei. Toistaiseksi olemme olleet tyytyväisiä PrettyLibiin.

25.4.2005

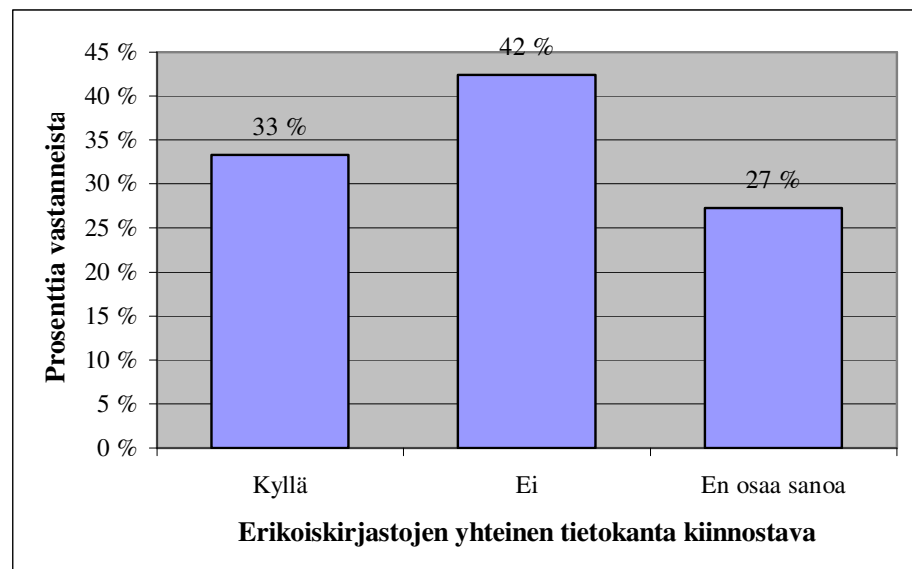
Ei. PrettyLib on osoittautunut tämäntyyppiselle erikoiskirjastolle sopivaksi, joustavaksi monien mahdollisuuksien järjestelmäksi.

Ei. Nykyinen järjestelmä toimii hyvin. [...]n henkilökunta, asiakkaat ja kirjaston tilapäinen henkilökunta osaavat käyttää sitä hyvin. Tilapäinen henkilökunta voi luetteloida julkaisuja paikalliseen järjestelmään. Tuskin heitä voi opettaa Voyager -luettelointiin.

Ei. Nykyinen järjestelmä toimii, on ”kevyt”, ja siihen on saatavissa ainakin toistaiseksi joustavaa tukea. Lisäksi ulkoa pääsee selaamaan kokoelmia ja löytää yhteystiedot.

6.7 Erikoiskirjastojen tietokannan kiinnostavuus

Seitsemännessä kysymyksessä haluttiin selvittää olisiko erikoiskirjastojen oma tietokanta kirjastoja kiinnostava vaihtoehto. Myös tämän kysymyksen vastausta pyydettiin perustelemaan.

Kuvaaja 7

Kirjastot vastasivat kysymykseen ”Olisiko erikoiskirjastojen yhteinen Voyager – tietokanta, Erkki, Teitä kiinnostava vaihtoehto?”. 14 kirjastoa eli 42 % vastaajista ei pitänyt erikoiskirjastojen yhteistä tietokantaa kiinnostavana vaihtoehtona. Suurin kiinnostusta vähentävä tekijä oli vastanneiden kirjastojen mielestä tietokannan kustannukset, jotka voisivat monien kirjastojen kohdalla nousta nykyistä järjestelmää huomattavasti suuremmiksi. 11 kirjastoa, 33 % vastaajista piti Erkki-tietokantaa kiinnostavana vaihtoehtona. Tietokannasta kiinnostuneet kirjastot pitivät parhaana yhteistietokannan etuna sitä, että se parantaisi tiedonsaantia ja toisi näkyvyyttä erikoiskirjastoille.

25.4.2005

Myös kiinnostuneet kirjastot olivat huolissaan tietokannan kustannuksista. 9 kirjastoa eli 27 % vastanneista kirjastoista ei osannut vielä sanoa kantaansa yhteistietokannan kiinnostavuudesta. Kiinnostusta voisi olla, mutta asiasta kaivattiin lisää tietoa. Yksi kirjasto antoi tähän kysymykseen kaksi vastausta, ei ja en osaa sanoa.

Vastanneet kirjastot perustelivat erikoiskirjastojen yhteisen tietokannan kiinnostavuutta seuraavasti:

Kyllä. Ei kuitenkaan ainoa vaihtoehto.

Kyllä. Erikoiskirjastojen valtakunnallinen tietokanta olisi erittäin kiinnostava meidänkin kannalta. Käytännön ongelmaksi muodostunee kuitenkin hinta sillä kirjastomme määrärahat ovat melko pienet.

Kyllä. Ehdottomasti selvitettävä vaihtoehto, jos/kun ryhdymme kirjastojärjestelmää uusimaan.

Kyllä. Yhteinen järjestelmä olisi kannatettava, koska se helpottaa tiedonsaantia. Eri asia sitten on onnistuuko kohtuullisin kustannuksin pienille kirjastoille.

Kyllä. Keskitetyt yhteisjärjestelmät ovat järkevä vaihtoehto. Erikoiskirjastot ovat toivoneet Erkin tyyppistä yhteistä järjestelmää.

Kyllä. Kirjaston näkyvyyden parantaminen.

Kyllä. Kiinnostaa, jos rahoitus ja ylläpitoasiantuntemus järjestyy yhteisistä resursseista. Erikoiskirjastojen tietokantojen näkyvyyden lisääminen on kansallisen tietohuollon kannalta tärkeää. Vaikka kokoelmien ja palvelujen käyttömahdollisuus ei kaikissa erikoiskirjastoissa ole yliopistokirjastojen ja yleisten kirjastojen luokkaa, tieto aineistosta on sinänsä arvokasta, varsinkin harvinaisempien aineistojen osalta.

Kyllä. Ehkä pitkällä tähtäimellä. Olemme tyytyväisiä nykyiseen järjestelmään. Se on helppo ja joustava. Sitä on jopa kehitetty toiveittemme mukaan. Vastauksemme on siis melkein ei.

Ei. Kustannukset, pienetkin, ovat käytännössä meille liikaa. Ainakin katsomme ensin mitä oman kokoelman vieminen verkkoon merkitsee.

Ei. Aivan liian kallis, ei mitään mahdollisuuksia ottaa käyttöön.

Ei. Olemme juuri oppimassa Helka-kirjastoksi ja asiakkaistamme on 80 % Helsingin tai muiden Yliopistojen opiskelijoita ja tutkijoita.

25.4.2005

Ei. Oma tietokanta tarjoaa selvemmän työvälineen omien kokoelmien hallintaan ja asiakaskunnan palvelemiseen.

Ei. Liian kallis! Liian ”järeä” järjestelmä pienelle kirjastolle.

Ei. En osaa sanoa. Yhteinen tietokanta voisi kiinnostaa, mutta Voyager-järjestelmä liian kallis.

Ei. Olemme tyytyväisiä nykytilanteeseen, Helka-tietokantaan.

En osaa sanoa. Jos Erkkiin kuulumisen ei maksa olennaisesti enempää kuin PrettyLib ja tarjoaa riittävän hyvin toimivat palvelut, harkitsemme asiaa vähän myöhemmin.

En osaa sanoa. Nykyinen Helka-yhteistyö toimii hyvin, mutta Erkissä voisi olla omia synergiaetuja.

En osaa sanoa. Tulevaisuutta on vaikea ennustaa.

En osaa sanoa. Haluamme tutkia vaihtoehtoja vakavasti. Päätökset sitten kun tiedämme ohjelman ominaisuudet yms. käyttö- ja sopimusehdot.

En osaa sanoa. Erkkiin siirtyminen saattaisi olla tietokantojen yhteensopivuuden ja tiedonhaun kannalta nykyistä toimivampi vaihtoehto, mutta yhteistietokantaan siirtymistä pitää harkita pienissä yksiköissä tarkoin, sillä yhteistietokannan ylläpitotehtävät saattavat edellyttää nykyistä suurempaa työpanosta henkilökunnalta.

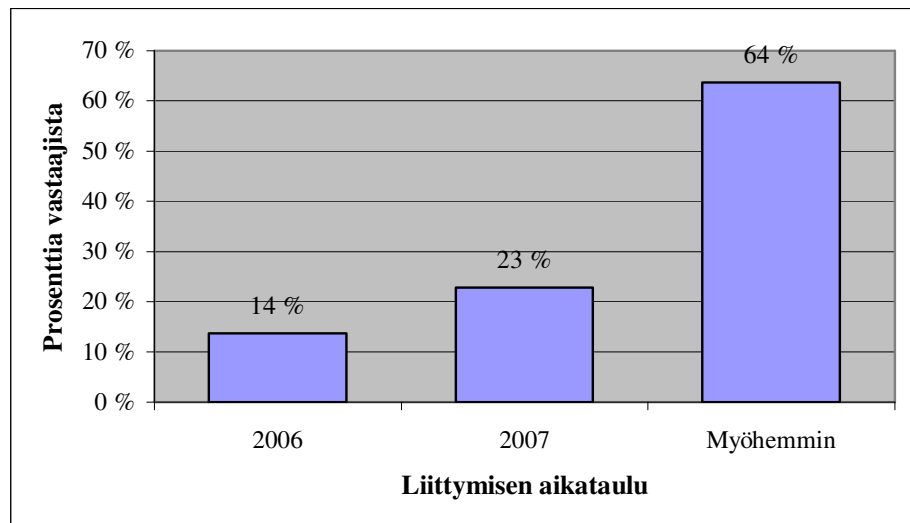
En osaa sanoa. Konversion onnistuminen, kustannukset vaikuttavat ratkaisuun.

Tässä vaiheessa kyselylomaketta annettiin niille kirjastoille, jotka eivät ole lainkaan kiinnostuneita erikoiskirjastojen tietokannasta, mahdollisuus lopettaa vastaaminen. Jos kirjasto vastasi kysymykseen seitsemän ei, voi jättää vastaamatta kysymyksiin 8-12. Lisäksi kirjastoilta tiedusteltiin tässä vaiheessa sitä, että saako kirjaston nimen välittää Kansalliskirjastolle, jonne kyselyn tulokset myös annetaan. Jos kirjasto ilmoitti, että kirjaston nimeä ei saa välittää Kansalliskirjastolle, kerrottiin, että tuloksissa käytetään nimeä kirjasto A, B jne. ja kirjaston nidemäärää.

25.4.2005

6.8 Tietokantaan liittymisen aikataulu

Kahdeksas kysymys käsitteli erikoiskirjastojen tietokantaan liittymisen aikataulua. Aikataulutoiveita haluttiin selvittää, koska suunnitelmissa on, että tietokanta tulisi käyttöön jo vuonna 2006. Monien kirjastojen mielestä tämä aikataulu vaikuttaa kuitenkin liian nopealta. Aikataulutoiveille pyydettiin myös perustelut.

Kuvaaja 8

Kahdeksannessa kysymyksessä vastaajilta kysyttiin ”Jos olisitte kiinnostuneita liittymään yhteiseen Erkki-tietokantaan, niin millä aikataululla?”. Vastausvaihtoehdoiksi annettiin vuonna 2006, vuonna 2007 tai myöhemmin. Myöhemmin vaihtoehtoon vastatessa sai esittää aikatauluehdotuksen. Tähän kysymykseen vastasi 22 kirjastoa, eli 67 % vastaajista. Selvästi suurin osa, eli 64 % kysymykseen vastanneista ja Erkki-tietokannasta kiinnostuneista kirjastoista olisi valmis liittymään tietokantaan vasta myöhemmin. Aikataulut vaihtelivat vuosien 2008 ja 2010 välillä. Osalla kirjastoista on tällä hetkellä voimassa oleva sopimus jonkin järjestelmätoimittajan kanssa. Myös liittymisaikatauluun vaikuttavat yhteistietokannan kustannukset, rahoituksen järjestäminen suunnitellulla aikataululla on mahdotonta. Rahoituksen järjestäminen voi myös jatkossa olla ongelma, jos maksut ovat korkeat. 23 % kirjastoista olisivat mahdollisesti valmiita liittymään Erkki-tietokantaan vuonna 2007. 14 % kirjastoista vastasi, että yhteistietokanta kiinnostaisi jo vuonna 2006. Suurimmalla osalla kirjastoja liittymisaikataulu on arvio. Kaksi kirjastoa antoivat tähän kysymykseen kaksi vastausta.

25.4.2005

Vastauksissa käytetty lyhenne Amk tarkoittaa ammattikorkeakoulukirjastoja. Erikoiskirjastojen yhteistietokantaan liittymisen ajankohtaa vastanneet kirjastot perustelivat seuraavasti:

Vuonna 2008 tai myöhemmin. Tällä hetkellä budjettikehyksemme on supistuva. Pärjäämme vielä muutaman vuoden nykyisellä järjestelmällä.

Aikaisintaan 2007. Katsomme ensin tilannetta uuden kirjastojärjestelmän ja etenkin sen verkkokäytön osalta. Periaatteessa näemme tärkeänä, että kokoelmamme olisi mukana yhteistietokannassa. Rahoituksen järjestäminen on jatkossakin iso ongelma, mikäli vuosimaksut liikkuvat 10 000 euron luokassa.

Mistä sitä tietää, vaikka joskus olisikin kiinnostusta liittyä, riippuu hinnasta ja muusta kehityksestä.

Lähivuosina yhteinen portaali ja PrettyLib-yhteishanke on järkevämpi vaihtoehto kuin siirtyä yhteiseen kirjastojärjestelmään. Tilanne muuttuu kuitenkin, jos PrettyLibin käyttäjäkunta liittyy suurelta osin Erkkiin tai muusta syystä pienenee, jolloin järjestelmää ei voida enää ylläpitää.

Amk-kirjastojen siirtyminen Voyageriin teki jo ison loven ja jos Erkillä on vastaava vaikutus, saattaa tulla järkevämmäksi liittyä siihen mukaan.

Tietokantaan siirtyminen edellyttäisi selvyyttä siitä, millä aikataululla kehysorganisaation it -osasto toteuttaa verkkoon siirtymisen, minkä suuruinen tietokannan vuosilisenssi tulisi olemaan ja mistä määrärahoista se otetaan (kirjaston vai koko organisaation yhteisistä määrärahoista).

? Tähän en oikein osaa vastata. Jos mitään ongelmia ei ole ja hanke toteutumiskelpoinen meidän kannalta niin vuonna 2006.

Vuonna 2007 tai myöhemmin. Aikataulu on arvio, vaikea sanoa todellista. Kirjastojärjestelmien uusimisesta on vasta alustavasti puhuttu, tarkempia suunnitelmia tai (rahoitus)päätöksiä ei vielä ole.

Myöhemmin. Ajatus on aivan uusi ja osallistumismahdollisuus riippuu kustannuksista.

Vuonna 2010. Olemme juuri päivittämässä Trip -järjestelmäämme uuteen ympäristöön ja sopimus Tieto Enatorin kanssa uuden järjestelmän käytöstä tehtänee 5 v:ksi.

25.4.2005

Vuonna 2007 tai myöhemmin. Syksyllä 2005 tapahtuva muutto ja kirjaston toiminnan sopeuttaminen uusiin toimitiloihin ja yhteistoimintaan [...]’n kirjaston kanssa samoissa tiloissa vie aikaa ja resursseja. Lisäksi kirjastojärjestelmän vaihtaminen vaatii asian laajempaa selvittämistä, koska mm. laitoksen diaari ja julkaisurekisteri toimivat Trip -kantoina.

Myöhemmin. Meillä voisi olla 2 vaihtoehtoa. A) Käytössämme olevat tietokannat kopioitaisiin julkiseen yhteiskäyttöön Erkkiin v. 2006 alusta lukien mutta jatkaisimme tuotantokäytössä Tripillä B) Siirtyisimme kokonaan Erkki-tietokantaan, mutta ei ainakaan v. 2006 aikana.

Myöhemmin, 2008 jälkeen. Kun asiasta on keskusteltu erikoiskirjastokentällä, täytyy jättää aikaa suunnitteluun ja mahd. lisäkustannusten varaamiseen talousarvioesitykseen.

Myöhemmin. Emme halua mukaan siirtymävaiheen ongelmiin. Niitä kuitenkin tulee. Meillä on toimiva järjestelmä, johon olemme tyytyväisiä. Tulevaisuus on avoin. Emme sitoudu mihinkään.

6.9 Vuosilisenssi

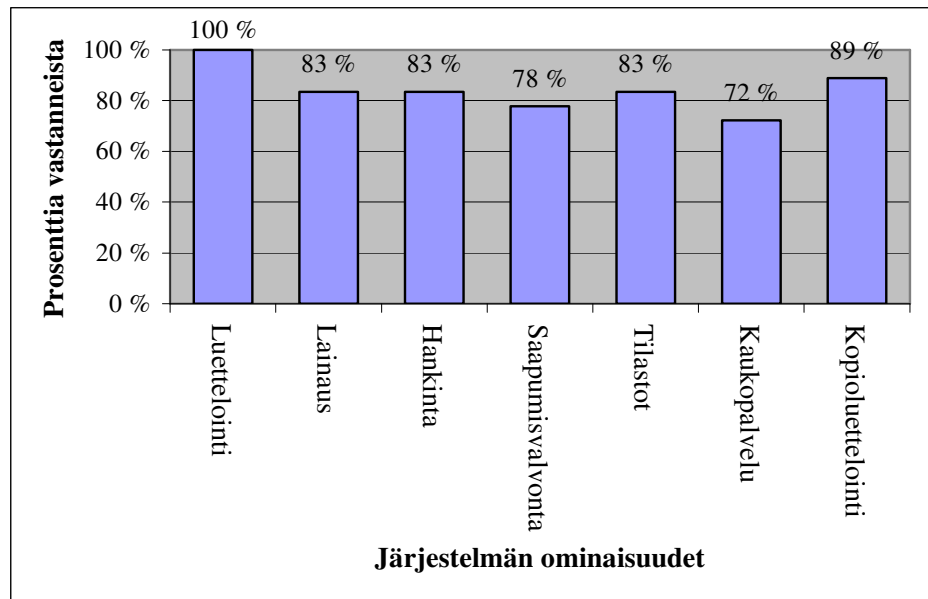
Erkki-tietokantayhteistyöhön mukaan tulevat kirjastot maksaisivat vuosilisenssiä Linnea2-konsortiolle ja maksut perustuisivat mm. kirjaston nidemäärään ja klienttimäärään. Yhdeksännessä kysymyksessä kysyttiin mikä olisi mahdollinen vuosilisenssin hinta, jonka kirjastot voisivat maksaa tai mitä kirjasto maksaa nykyisestä kirjastojärjestelmästä. Hinta pyydettiin ilmoittamaan tuhannen euron tarkkuudella. Kysymyksestä saaduista vastauksista nähdään, mille tasolle vuosittaiset lisenssimaksut toivottaisiin ja toiveita voidaan verrata sitten Erkki-tietokannasta tehtyihin alustaviin laskelmiin. Tähän kysymykseen vastasi 55 % kyselyyn vastanneista kirjastoista. Näitä tietoja kerättiin pääasiallisesti Kansalliskirjaston kanssa käytäviä neuvotteluja varten.

Kirjastojen maksamissa vuosilisenssimaksuissa ja/tai vuosilisenssin mahdollisessa hinnassa on huomattavia eroja. Kyselyn perusteella pienin vuotuinen lisenssimaksu on 192 euroa, kun taas korkein maksu on 22 000 euroa. 18 vastaajasta 12 kirjaston mahdollinen vuosilisenssimaksu jää alle 5 000 euroa vuodessa. 3 kirjastoa ilmoitti voivansa maksaa lisenssimaksua 5 000 - 10 000 euroa vuodessa. 10 000 euroa korkeampaa vuosilisenssimaksua piti mahdollisena vain 3 kirjastoa. Lisenssivastauksissa useimmin annetut vastaukset olivat 1 000 euroa ja 1 500 euroa, tulosten keskiarvo on 4 666 euroa.

25.4.2005

6.10 Käyttöön otettavan järjestelmän ominaisuudet

Kyselylomakkeen kymmenes kysymys käsitteli järjestelmän ominaisuuksia. Jos erikoiskirjastojen Voyager-järjestelmään pohjautuva tietokanta toteutuisi, mitä ominaisuuksia kirjastot haluaisivat ottaa käyttöön. Kysymyksen ominaisuudet olivat samat kuin kysymyksen kolme ja lisäksi kopioluettelointi.

Kuvaaja 10

Kirjastot vastasivat kysymykseen ”Mitä toimintoja Voyager-järjestelmästä ottaisitte käyttöön, jos olisitte mukana Erkki -tietokannassa?”. Vastausvaihtoehdot olivat luettelointi, lainaus, hankinta, saapumisvalvonta, tilastot, kaukopalvelu ja kopioluettelointi. Kirjastot saivat vastatessaan valita vaihtoehtoista niin monta kuin halusivat. Tähän kysymykseen vastasi 18 kirjastoa, eli 55 % kirjastoista. Kaikki vastanneet kirjastot ottaisivat järjestelmästä käyttöön aineiston luettelointiominaisuuden. 89 % kirjastoista haluaisi käyttää kopioluettelointiominaisuutta. 83 % kirjastoista ottaisi käyttöön lainauksen, hankinnan ja tilastot. Saapumisvalvontaominaisuuden ottaisi käyttöön 78 % kirjastoista. Kaukopalvelun haluaisi järjestelmän ominaisuudeksi 72 % kirjastoista.

6.11 Erikoiskirjastojen tietokannan hyödyt

Kyselylomakkeen kysymyksessä yksitoista kirjastot vastasivat vapaamuotoisesti kysymykseen ”Mitä hyötyä uskoisitte saavuttavanne, jos Erkki-tietokantayhteistyö toteutuisi?”. Kirjastojen mielestä suurin yhteistietokannan hyöty olisi, että se toisi lisää näkyvyyttä ja tunnettavuutta erikoiskirjastojen kokoelmille. Hyväksi koettiin myös se, että erikoiskirjastojen aineisto olisi haettavissa samasta lähteestä.

25.4.2005

Kirjastojen mielestä yhteistietokanta lisääisi kirjastojen välistä yhteistyötä ja toisi enemmän tukea järjestelmätoimittajalta, koska järjestelmän käyttäjäkunta olisi laaja.

Vastauksissa käytetty lyhenne HYK tarkoittaa Helsingin yliopiston kirjastoa. Kysymykseen saatiin seuraavanlaisia vastauksia:

Erikoiskirjastojen aineisto haettavana samasta lähteestä

Aineistojemme näkyvyys kansallisesti paranisi.

Kaikkien erikoiskirjastojen aineistot näkyviin ja käyttöön.

Parempi näkyvyys kirjastokentässä. Yhtenäinen kirjastojärjestelmä yliopistokirjastojen kanssa. Laajemmat mahdollisuudet kopioluettelointiin.

Hyötynä olisi eri kirjastoaineistojen yhteiskäyttö sekä haku samasta käyttöliittymästä sekä ylläpitoon liittyvät, nykyistä keskitetymmät tukipalvelut.

Kirjaston tunnettavuus paranisi ja saimme uusia käyttäjiä.

Omat järjestelmän ylläpitokulut pienemmiksi, järjestelmän ylläpito-osaamista ei tarvittaisi omassa organisaatiossa (ainakaan paljon) > toimiva järjestelmä kohtuullisilla kustannuksilla.

Saisimme omat aineistomme yhteiseen järjestelmään. Entistä useamman kirjaston aineistot löytyvät yhdestä paikasta.

Kustannussäästö ehkä.

Haku Erkistä, mikäli mukaan saadaan paljon erikoiskirjastoja. Järjestelmän kehittäminen turvattu yhteistyössä Kansalliskirjaston kanssa. Yhteistyö on aina toimijoilleen edullista.

Yhteinen järjestelmä helpottaa yhteistyötä HYK:n ja [...]:n kanssa. Myös mahdollisuus saada lisää ominaisuuksia järjestelmään on kiinnostava.

Kirjaston näkyvyys paranisi. Tukiverkosto, yhteistyö muiden kirjastojen kanssa. Kirjastorutiinien helpottuminen ja nopeutuminen.

Integroituminen Erikoiskirjastojen verkkoon ja parempi toimittajan tuki koska käyttäjäkunta olisi laaja.

Näkyvyys.

25.4.2005

Kokoelmiemme näkyvyys paranisi. Asiakkaamme hyötyisivät yhteishausta, kuten luonnollisesti muiden portaalissa olevien kirjastojen asiakkaat.

Erkki toisi erikoiskirjastoille näkyvyyttä ja edistäisi näiden yhteistyötä.

Ulkopuoliset asiakkaat saavuttavat paremmin palvelumme. Talon henkilökunta pääsee helpommin käsiksi muiden kirjastojen aineistoihin. He tosin ovat tottuneet saaman kaiken ”heti”.

Kokoelmat saattaisivat olla paremmin löydettävissä.

6.12 Erkki-tietokantaan siirtymisen mahdolliset ongelmat

Kahdestoista kysymys käsitteli tietokantayhteistyön mahdollisia ongelmia. Kirjastot vastasivat vapaamuotoisesti kysymykseen ”Mitä mahdollisia ongelmia Erkki-tietokantaan siirtymisestä voisi mielestänne seurata?”. Yhteisjärjestelmän yhtenä ongelmana pidettiin liian korkeita kustannuksia. Monilla pienillä kirjastoilla on tällä hetkellä pienemmät kustannukset omasta kirjastojärjestelmästä, kuin mitä erikoiskirjastojen yhteinen järjestelmä maksaisi.

Erikoiskirjastot ovat usein hyvin erityyppisiä kirjastoja ja monet palvelevat ensisijaisesti kehysorganisaatiotaan ja sen henkilökuntaa. Toiset kirjastot eivät lainaa aineistoaan ulkopuolisille muuten kuin erikoistapauksissa. Tällaisessa tilanteessa internetin kautta saatavissa oleva yhteistietokanta ei ole hyvä vaihtoehto. Asiakkaiden piirissä voisi syntyä sekaannusta siitä, mikä aineisto on lainattavaa ja mikä ei. Vastanneiden kirjastojen mielestä suuri yhteisjärjestelmä voisi vaikeuttaa aineiston sisällönkuvailua ja vähentää kirjastokohtaista päätösvaltaa mm. oman aineiston luetteloinnissa ja asiasanoituksessa. Myös aineiston konvertointi ja henkilöstön uudelleen koulutus koettiin ongelmaksi.

Vastauksissa käytetty lyhenne HYK tarkoittaa Helsingin yliopiston kirjastoa. Vastauksissa mainittu Nelli -portaali (National Electronic Library Interface) on kansallinen tiedonhakupöytäkirja, jossa haun voi kohdistaa useisiin eri tietokantoihin. Nelli -portaali toteutetaan Kansalliskirjaston ja kotimaisen kirjastosektorin yhteisenä hankkeena. (www.lib.helsinki.fi/finelib/portaali/) Seuraavassa vastaukset kysymykseen:

Kirjastojärjestelmätoimittajien vähyys ja keskittyminen antaa monopoliaseman. Ei löydy kohta enää kilpailevia vaihtoehtoja. Hinnoittelu kohtuuton verrattuna nykyiseen ylläpitomaksuumme. Järjestelmän vaihto vaatii valtavasti ylimääräistä omaa työpanosta ja joudumme lisäksi maksamaan HYK-suunnittelijan palkkoja.

25.4.2005

Lisäksi emme kuitenkaan kaukolainaa kokoelmistamme ulkopuolisille muuta kuin poikkeustapauksissa, joten kokoelmien luettelointitietojen näkyvyys/saatavuus oman hallinnonalan ulkopuolella ei ole mikään etu.

Kustannukset.

Määräaikaisten, vaihtuvien työntekijöiden perehdytys luultavasti vaikeutuisi. Liian suuret ylläpitokulut. Ongelmat ison ja raskaan järjestelmän kanssa verrattuna pieneen paikalliseen.

Erikoisaineistojen kyseessä ollessa saattaa tulla erimielisyyttä sisällönkuvailun suhteen: sama aineisto palvelee eri käyttäjäryhmiä eri organisaatiossa – tietynlainen yksilöllisyys ja vapaus voisi vähentyä. Ylläpitoon käytössä olevien resurssien (henkilökunnan määrä, määrärahat) rajallisuus, mahdollisten teknisten ongelmien ilmaantua vaikeampi irtautua muista työtehtävistä. Yhteistietokantaan siirtyminen saattaisi antaa lisäksi virheellisen kuvan aineiston saatavuudesta: kirjastomme palvelee ensisijaisesti kehysorganisaation henkilökuntaa ja annamme lainoja ulkopuolisille sopimuksen mukaan. Mm. kaukolainoja välitämme hyvin rajallisesti. Oman kokoelmamme ja toimintakulttuurimme erityispiirteet voisivat jäädä huomiotta yhteistietokannassa. Kirjastomme joutuu mukauttamaan toimintaansa jatkuvasti kehysorganisaation tavoitteisiin – vuosittaiset hankinta- ja henkilöstömäärärahat ovat suhteellisen niukat ja organisaatiolla on paljon muitakin menoeriä. Tässä vaiheessa en osaa eritellä koska en ole tutustunut hankkeeseen tarkemmin.

1. Kaikkea kokoelmissamme olevaa aineistoa ei lainata ulkopuolelle > sekaannusta varmasti syntyisi. 2. Voyager-järjestelmän hakuominaisuudet eivät yllä nykyisen järjestelmän tasolle. 3. Onkohan Voyager liian ”raskas” järjestelmä pienelle organisaatiolle? Tarpeemme ovat toisenlaiset kuin yliopistokirjastoissa.

Kohoavat kustannukset.

Ei selvää käsitystä: uskon, että oma tietokanta antaa enemmän vapauksia.

Sopiiko Voyager-järjestelmä erikoiskirjastoille? Kaukopalvelumoduuli on ainakin meille tärkeä, mutta se puuttunee tällä hetkellä.

25.4.2005

Artikkeleiden luettelointi eli nykyinen ARTIKKELIT -kanta (tutkijoiden artikkeliviitteet, laitoksen sarjoissa julkaistut artikkelit ja Itämeritietokantaan lähetettävien viitteiden luetteloitipohja) on ongelmallinen. Diaarikanta samaten. Kustannuksista ei vielä ole tarpeeksi tietoa.

Hinta, yhteiset pelisäännöt ja niiden sopiminen, siirtymävaiheen ongelmat.

Kaikkia nykyisiä toimintojamme ei ehkä olisi Erkissä. Konvertointiongelmat, koska luetteloititapamme ei ole yhtä täydellinen kuin Linnea-kannoissa. Mahdollisesti omien tarpeiden räätälöinnin puute.

Voyageriin liittyviä teknisiä ongelmia. Erikoisalan asiasanasto kuormittaa ja on vaikeasti integroitavissa + luokitus. Itsenäisyys!

Ongelma on, jos Erkkiin siirtymisen takia joutuisimme luopumaan PrettyLib -järjestelmästämmme mm. aiemmin mainitun joustavuuden ja monipuolisuuden takia. Myös kustannukset ovat meille kynnyskysymys, kuten tietävästi suurelle osalle muutakin erikoiskirjastokenttää. Rahoitusnäköymämme eivät ole paranemaan päin.

Erikoiskirjastot lähtökohdiltaan erilaisia. Yhteisten lainauskäytäntöjen ylläpito olisi hankalaa. Jollei ole rahaa hankkia Nelliä, joudutaan hakemaan monesta eri tietokannasta.

Talon henkilökunnan ”erityisoikeudet” kärsivät. Luetteloitimme on hyvällä tolalla tällä hetkellä. Konvertiossa häviää usein tietoa..

Kaikkien ongelmat olisivat myös meidän ongelmiamme – Kun järjestelmä romahtaa.. Tekninen tuki on kaukana. Luetteloitijärjestelmä on raskas. Hint?

6.13 Muita kommentteja

Kyselylomakkeen lopussa oli lisäksi kohta Muita kommentteja, johon kyselyyn vastaajalle annettiin mahdollisuus kertoa vielä jotain muita ajatuksia tietokantayhteistyöstä. Vastauksissa käytetty lyhenne HYK tarkoittaa Helsingin yliopiston kirjastoa. Arsca – tietokanta on taideyliopistojen kirjastojen kokoelmätietokanta (<http://arsca.linneanet.fi/>). Uralica-yhteistyö on suomalais-neuvostoliittolaisena yhteistyönä laadittu uralistiikan alan bibliografia, joka käsittää Suomessa ja Neuvostoliitossa ilmestyneet arkeologian, perinnetieteiden, kielentutkimuksen ja kirjallisuuden artikkelit- ja monografiaviitteet vuosilta 1917–1987. Suomessa viitteet on tallennettu Suomen Urbis-aineiston Arto-tietokantaan. (www.kotus.fi) Kommentit:

25.4.2005

En aivan ymmärtänyt tarkoittaisiko Erkkiin siirtyminen koko Voyager-järjestelmän käyttöönottoa kaikkine lainaus- ym. ominaisuuksineen omassa kirjastossamme, vai jatkamista entisellä PrettyLibillä, josta luettelointitietueet siirrettäisiin Erkkiin.

Olisi toivottavaa yleisen edun kannalta, että Erkki perustettaisiin, sillä sama kirjastojärjestelmä suurella osalla julkisia tieteellisiä kirjastoja olisi valtiokonserninkin edun mukaista. Toivottavasti rahoittajatahot ymmärtävät tämän.

Tässä visiossa on sivuseikka, että nykyinen Voyager ei ole kovin ihanteellinen ratkaisu. Aina voidaan löytää uusia ja parempia järjestelmiä. Ylläpidon ja asioihin vaikuttamisen vuoksi nimenomaan pienten kirjastojen kannattaisi liittoutua.

En osaa tässä vaiheessa kuvitella hyötyjä ja haittoja; maailma muuttuu niin nopeasti, että muutaman vuoden kuluttua asiat, jotka nyt ovat mahdottomia, ovatkin itsestään selviä.

Kaikkien keskussairaaloiden lääketieteelliset kirjastot mukaan.

Hykin suunnittelijan palkka kuulostaa aika hurjalta ja muodostaa leijonanosan vuosikuluista. Jos tuota kulua voidaan leikata, ylläpitokulut muodostuvat huomattavasti kohtuullisemmiksi. Miksi perustamiskuluja ei jyvitetä kaikkien Erkki-kirjastojen kesken, vaan vain uusien Voyager-käyttäjien?

Minulle jäi epäselväksi, tulisivatko kertaluonteiset kustannukset maksettavaksi jokaiselle osallistuvalla kirjastolle erikseen (esim. 44 000 e/kirjasto). Ymmärsin, että vuosikustannukset jaettaisiin konsortioon osallistuvien kesken.

Kuulumme Helsingin yliopistolaitoksen Helka-tietokantaan. Liityimme Helkaan Uralica-yhteistyön kautta vuonna 1993. Teemme suurta Arton alatietokantaa Urbista, josta meillä on HYKin kanssa kirjalliset sopimukset. Helkaan kuulumisesta meillä on suullinen sopimus. Olemme jalostaneet Helka-tietokantaa sisällönkuvailuillamme. Sisällönkuvailuun käytämme Kielitieteen asiansanoja. Olemme tehneet myös erittäin paljon perusluettelointia Helkaan.

Erkki-tietokanta-asia on hoidettu erittäin huonosti. Siitä eri informoitu etukäteen lainkaan. On huomattava, että Helkaan kuuluvien erikoiskirjastojen asiakkaista suurin osa on Helsingin yliopiston tutkijoita ja opiskelijoita. Helkaan kuuluvat erikoiskirjastot menettävät jo saavutetut synergiaetunsa. Helkaan kuuluvat erikoiskirjastot ovat tähän mennessä verkostoituneet keskenään hyvin.

25.4.2005

Helkaan jo kuuluville erikoiskirjastoille sekä asiakkaille Erkki on selvä huononnus verrattuna nykyiseen tilanteeseen. Erkin ylläpitomaksut ovat liian suuret erikoiskirjastoille.

Meillä on juuri meneillään projekti, joka tähtää järjestelmämme päivittämiseen. Pitkällä aikavälillä Erkki kuitenkin kiinnostaa meitä.

Kiinnostuksemme on tässä vaiheessa hyvin alustavaa laatua, emme voi vielä sitoutua tulemaan mukaan Erkki-hankkeeseen.

Merentutkimuslaitoksen kohtaloon itsenäisenä tutkimuslaitoksena saattavat vielä vaikuttaa alueellistamis- ja yhdistämispäätökset.

Ideana erittäin hyvä. Lisätietoa asiasta kuitenkin tarvitaan lisää, ennen kuin lopullisia päätöksiä voidaan tehdä. Onhan Erkki vapaasti asiakkaiden käytössä, ts. ei kuten Linda?

Erkki-asian kehittäminen ja tiedotus on Kansalliskirjastossa hoidettu ala-arvoisesti. Esim. Helkan liitännäiskirjastoille asiasta tiedotettiin kahden päivän varoitusajalla.

Mietteitä herättää esim. pienpainatteiden ja vuosikirjojen luettelointi Voyagerissa. Omassa järjestelmässämme esim. festivaalikatalogit ja monet muut pienpainatteet on luetteloitu hyvin tarkkaan. Muille ne ovat sälää. Esim. Fennicassa (jopa Arcassa) asiasanoitus oman alamme osalta on äärimmäisen ylimalkaista, tai meille tärkeistä teoksista alaamme ei ole huomioitu asiasanoituksessa lainkaan. Linnea – tietokannoista kopioluettelointi ei innosta. Saamme parempaa luettelointipohjaa muualta. Omaan järjestelmään on räätälöity tiettyjä toimintoja. Asrca-tietokanta olisi ollut meille looginen ympäristö. Sinne ei nykyistä järjestelmää valitessamme valitettavasti mahtunut uusia kirjastoja.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Useimmat erikoiskirjastot eivät ole yleisesti tunnettuja, tai niistä ei tiedetä kovin paljon. Erikoiskirjastot haluaisivatkin kokoelmilleen lisää tunnettavuutta ja näkyvyyttä. Erikoiskirjastojen yhteinen aineistotietokanta voisi olla yksi vaihtoehto, joka lisäisi näiden kirjastojen näkyvyyttä.

Kyselyllä saatiin selville ainakin osa niistä kirjastoista, joita tietokantayhteistyö kiinnostaa. Samalla koottiin muuta tietoa, joka voi olla hyödyllistä tietokantayhteistyön etenemisen kannalta, kuten kirjastojen nidemäärät. Kyselylomakkeita palautui analysoitavaksi 33 kappaletta. 11 kirjastoa eli 33 % vastaajista, ilmoitti olevansa kiinnostuneita liittymään erikoiskirjastojen yhteiseen tietokantaan. 27 % vastaajista ei osannut vielä sanoa kantaansa tietokantaan liittymisestä.

25.4.2005

Näiden vastaajien joukossa voi olla kirjastoja, jotka tulevaisuudessa voisivat lähteä mukaan tietokantayhteistyöhön. Vastaajien joukosta voidaan nyt erottaa ne kirjastot, eli 42 % vastaajista, joita tietokantayhteistyö ei kiinnosta. Lisäksi kyselyn perusteella saa kuvaa siitä, mitä järjestelmiä erikoiskirjastoissa on tällä hetkellä käytössä.

Suunnitteilla oleva Erkki-yhteistietokanta olisi yksi mahdollisuus yhdistää ainakin osa erikoiskirjastojen kokoelmista samaan tietokantaan. Kyselyn tulosten perusteella kuitenkin vaikuttaa siltä, että useat erikoiskirjastot eivät halua vielä tässä suunnitteluvaiheessa lähteä mukaan hankkeeseen.

Erkki-yhteistietokannasta ei ole kovin paljon tietoa ja kirjastoja on informoitu asiasta vähän. Melko suuri osa vastanneista kirjastoista pitäisi ehkä mahdollisena yhteistietokantaan liittymistä, mutta suunniteltua aikataulua myöhemmin.

Myöhempään liittymisaikatauluun voi vaikuttaa myös se, että kirjastot eivät halua ottaa liittymiseen ja järjestelmän vaihtoon liittyviä riskejä vielä tässä vaiheessa, vaan haluavat seurata tilannetta ja tietokannan kehitystä ja tulla mukaan yhteistyöhön vasta sitten kun se on vakiintunutta ja osoittanut toimivuutensa. Jos yhteistyössä ilmenisi ongelmia, ei halua liittymiseen tule.

Keskeisin vaikuttava tekijä ovat järjestelmän liittymisestä seuraavat kustannukset. Monet pienet kirjastot eivät voi tulla mukaan hankkeeseen, jos erikoiskirjastojen yhteistietokannan kustannukset ovat huomattavasti suuremmat, kuin nykyisen järjestelmän lisenssimaksut. Vaikka kirjasto olisi suunnittelemassa järjestelmän vaihtoa, se voi haluta harkita myös muita vaihtoehtoja, jotka saattaisivat olla edullisempia ja kirjastolle sopivampia. Moni kirjasto on tyytyväinen nykyiseen järjestelmäänsä eikä koe mitään tarvetta järjestelmän vaihtamiseen.

Erkki-tietokantayhteistyön onnistuminen edellyttää, että erikoiskirjastoille tiedotetaan asiasta lisää ja että tietokannasta kiinnostuneet kirjastot lähtevät todella mukaan hankkeeseen. Toisille erikoiskirjastoille järjestelmän vaihtaminen tulee joka tapauksessa ajankohtaiseksi pian ja Erkki-tietokanta on yksi vaihtoehto.

25.4.2005

LÄHDELUETTELO

Kirjalliset lähteet

Jauhiainen, Annu: Linnea2-konsortio ja erikoiskirjastojen tietokanta. 2 s. Muistio 1.2.2005, Helsingin yliopiston kirjasto, Helsinki.

Kirjastojen tietotekninen tulevaisuusskenaario 1997-2006, 1997. BTJ Kirjastopalvelu, Helsinki.

Lilja, Johanna: Erikoiskirjastot yhteistyökeskustelussa. Signum, 2003, Vol. 36, N:o 5, s. 112-113.

Paavilainen, Elisa: Erikoiskirjastojen neuvoston ensimmäisen toimintavuoden satoa: strategia valmisteilla. Signum, 2004, Vol. 37, N:o 1, s. 13.

Ristiluoma, Jukka: Kirjastojärjestelmän hankinta. Teoksessa Saarti, Jarmo (toim.): Kirjastojärjestelmän hankkijan opas. BTJ Kirjastopalvelut, Helsinki, 2002, s. 111-132.

Saarti, Jarmo: Kirjastojärjestelmät ja niiden toiminnot. Teoksessa Saarti, Jarmo (toim.): Kirjastojärjestelmän hankkijan opas. BTJ Kirjastopalvelut, Helsinki, 2002, s. 16-42

Saarti, Jarmo (Toim.) 2002. Kirjastojärjestelmän hankkijan opas. BTJ Kirjastopalvelu, Helsinki. s. 142.

Internetlähteet

Arsca. Taideyliopistojen kirjastojen kokoelmatietokanta. [viitattu 8.3.2005] <<http://arsca.linneanet.fi/>>

Bibliografiatyö: Uralica Bibliografic Survey, Urbis. 30.11.2004. [viitattu 15.3.2005] <<http://www.kotus.fi/kirjasto/bibliografiatyo/shtml>>

Erikoiskirjastojen strategia. Erikoiskirjastojen neuvosto, 12.2.2004. Erikoiskirjastojen neuvoston www-sivut. [viitattu 19.1.2005] <<http://www.varastokirjasto.fi/erikoiskirjastot>>

Helsingin yliopiston kirjasto, Kansalliskirjaston www-sivut. Tämä on FinELib. [viitattu 8.3.2005] <<http://www.lib.helsinki.fi/finelib/index.html>>

25.4.2005

Hormia-Poutanen, Kristiina & Manninen, Terhi & Tuuliniemi, Arja:
Konsortiot – kirjastojen tapa toimia yhdessä. Helsingin yliopiston
kirjaston www-sivut. [viitattu 28.1.2005]
<<http://elektra.helsinki.fi/se/k/1459-3467/45/6/konsorti.pdf>>. Julk. myös
julkaisussa: Kansalliskirjasto – Helsinki. Helsingin yliopiston kirjasto
2003, Vol. 1, N:o 6, 5. artikkeli.

Linda – Yliopistokirjastojen yhteistietokanta, 26.3.2004.
Kansalliskirjaston www-sivut. [viitattu 1.3.2005]
<<http://www.lib.helsinki.fi/kirjastoala/linnea/LINDA.htm>>

Museoviraston kirjasto, 3.1.2005. Museoviraston kirjaston www-sivut.
[viitattu 19.1.2005] <<http://www.nba.fi/fi/kirjasto>>

Museoviraston organisaatio, 29.3.2005. Museoviraston www-sivut.
[viitattu 31.3.2005] <http://www.nba.fi/fi/museovirasto_organisaatio>

Nelli – Fiksu sörviisi – handu pumpulla, 30.3.2005. [viitattu 30.3.2005]
<<http://www.lib.helsinki.fi/finelib/portaali/>>